

Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU34

Offentlig upphandling

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkanden i motioner som bl.a. handlar om hur regelverket för offentlig upphandling tillämpas, sociala kriterier, djurskydd, livsmedelsproduktion och innovations- och funktionsupphandling. Utskottet hänvisar till den befintliga lagstiftningen för offentlig upphandling, och det arbete som redan bedrivs på många områden.

Samtliga motionsyrkanden är i form av tillkännagivanden till regeringen.

I betänkandet finns 15 reservationer (M, SD, C, V, KD).

Behandlade förslag

Cirka 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Tillämpningen av LOU.....	7
Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer	14
Små och medelstora företag	17
Djurskydd och livsmedelsproduktion	18
Miljökrav	21
Innovations- och funktionsupphandling	24
Antalet underleverantörer	25
Smakprovning	26
Lagen om valfrihetssystem.....	28
Reservationer	29
1. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (M).....	29
2. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (SD)	30
3. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (C)	32
4. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (V)	33
5. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer, punkt 2 (KD)	34
6. Små och medelstora företag, punkt 3 (C)	35
7. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (M)	36
8. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (SD)	37
9. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (C)	38
10. Miljökrav, punkt 5 (M).....	39
11. Miljökrav, punkt 5 (SD)	40
12. Miljökrav, punkt 5 (C).....	41
13. Miljökrav, punkt 5 (KD).....	41
14. Innovations- och funktionsupphandling, punkt 6 (M)	42
15. Antalet underleverantörer, punkt 7 (V).....	43
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	44
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Tillämpningen av LOU

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:156 av Hampus Hagman (KD),
 2020/21:299 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 15,
 2020/21:411 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkandena 1 och 2,
 2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 15,
 2020/21:815 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1,
 2020/21:910 av Magnus Manhammar (S),
 2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 2,
 2020/21:1070 av Betty Malmberg (M) yrkande 3,
 2020/21:1398 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M),
 2020/21:1432 av Hanna Westerén (S),
 2020/21:1455 av Lina Nordquist (L),
 2020/21:1461 av Anders Österberg (S),
 2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 5,
 2020/21:2602 av Sofia Westergren (M) yrkande 2,
 2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande 3,
 2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 10–12,
 2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 16–18,
 2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 27,
 2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 26 och 54 samt
 2020/21:3473 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 6.

Reservation 1 (M)

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (V)

2. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 15,
 2020/21:1597 av Magnus Manhammar m.fl. (S),
 2020/21:3144 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 4–7 och
 2020/21:3532 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 5 (KD)

3. Små och medelstora företag

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,
 2020/21:1463 av Denis Begic (S) och
 2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 4 och 15.

Reservation 6 (C)

4. Djurskydd och livsmedelsproduktion

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:19 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,
2020/21:312 av Rickard Nordin (C),
2020/21:384 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1,
2020/21:578 av Sofia Nilsson (C),
2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 28,
2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13,
2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,
2020/21:1779 av Sten Bergheden (M),
2020/21:2917 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 26,
2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 47 och
2020/21:3574 av Cecilia Widegren (M).

Reservation 7 (M)

Reservation 8 (SD)

Reservation 9 (C)

5. Miljökrav

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1617 av Angelica Lundberg m.fl. (SD) yrkande 12,
2020/21:2056 av Mattias Vepsä (S),
2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 16,
2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 30 och
2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20.

Reservation 10 (M)

Reservation 11 (SD)

Reservation 12 (C)

Reservation 13 (KD)

6. Innovations- och funktionsupphandling

Riksdagen avslår motion

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 8.

Reservation 14 (M)

7. Antalet underleverantörer

Riksdagen avslår motion

2020/21:431 av Ali Esbati m.fl. (V) yrkande 8.

Reservation 15 (V)

8. Smakprovning

Riksdagen avslår motion

2020/21:1374 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M) yrkande 3.

9. Lagen om valfrihetssystem

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1642 av Eva Lindh m.fl. (S) och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 19.

Stockholm den 11 mars 2021

På finansutskottets vägnar

Åsa Westlund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Åsa Westlund (S), Gunilla Carlsson (S), Edward Riedl (M), Oscar Sjöstedt (SD), Adnan Dibrani (S), Ulla Andersson (V), Jan Ericson (M), Dennis Dioukarev (SD), Ingela Nylund Watz (S), Jakob Forssmed (KD), Ingemar Nilsson (S), Mats Persson (L), Charlotte Quensel (SD), Karolina Skog (MP), Mattias Karlsson i Luleå (M), Sofia Westergren (M) och Rickard Nordin (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ca 50 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21. Motionsyrkandena handlar bl.a. om tillämpningen av regelverket om offentlig upphandling, sociala kriterier, djurskydd, livsmedelsproduktion och innovations- och funktionsupphandling. Samtliga motionsyrkanden är i form av tillkännagivanden.

En sammanställning över de behandlade förslagen redovisas i bilagan.

Utskottets överväganden

Tillämpningen av LOU

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om att säkerställa upphandlingsförfarandet, om regelförenklingar för upphandlingar under tröskelvärdena och om en översyn av direktupphandlingsgränsen. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete på EU-nivå, beredningsarbete inom Regeringskansliet och arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 1 (M), 2 (SD), 3 (C) och 4 (V).

Motionerna

I motion 2020/21:156 av Hampus Hagman (KD) yrkas att Upphandlingsmyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram en statlig plattform för all offentlig upphandling.

I kommittémotion 2020/21:299 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 15 anför att regeringen bör driva på inom EU för regeländringar som möjliggör för offentliga aktörer att ställa skatteetiska krav på anbudsgivare vid offentlig upphandling.

I motion 2020/21:411 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkas att reglerna ska förenklas för upphandlingar under EU:s tröskelvärden till en miniminivå (yrkande 1). Vidare anför motionären att direktupphandlingsgränsen bör ses över (yrkande 2).

I kommittémotion 2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 15 anser motionärerna att lagstiftningen för upphandling bör ses över så att tillämpliga undantag finns för behov av ändrade inköpsmönster till följd av kriser.

I motion 2020/21:815 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1 yrkar motionären att krav om villkor och löner i enlighet med svenska kollektivavtal bör finnas vid offentliga upphandlingar.

I motion 2020/21:910 av Magnus Manhammar (S) anser motionären att regeringen bör undersöka möjligheten att ålägga alla statliga aktörer att acceptera distansleverans.

I motion 2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 2 anför motionären att informationen till företagen om hur offentliga upphandlingar fungerar ska förtydligas.

I motion 2020/21:1070 av Betty Malmberg (M) yrkande 3 anser motionären att Upphandlingsmyndigheten ska ges i uppdrag att utforma kriterier för inköp av begagnad IT-utrustning till offentlig verksamhet.

I motion 2020/21:1398 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) anför motionären att möjligheten att leverera mer nytta för pengarna genom offentlig upphandling bör beaktas.

I motion 2020/21:1432 av Hanna Westerén (S) yrkas det att Upphandlingsmyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för hur myndigheter kan ta pandemins ekonomiska effekter för i övrigt välfungerande företag i offentlig upphandling i beaktande.

I motion 2020/21:1455 av Lina Nordquist (L) anförs att en förutsättningslös utvärdering av hur LOU:s nuvarande utformning hör samman med säkerheten och utvecklingsmöjligheterna i samhällsviktig verksamhet som sjukvård.

I 2020/21:1461 av Anders Österberg (S) anser motionären att Upphandlingsmyndigheten ska ges i uppdrag att se till att dagens lagstiftning efterlevs av berörda myndigheter.

I kommittémotion 2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) anför motionärerna att upphandlingsförfarandet behöver ses över för att säkerställa att informationsflöden och funktioner inte faller i orätta händer och att vissa bolag därför ska kunna exkluderas från upphandlingar (yrkande 5).

I motion 2020/21:2602 av Sofia Westergren (M) yrkande 2 yrkar motionären att möjligheten att utveckla lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, förkortad (LOU), så att den alltid ger upphandlaren valet att välja svenskt och även närproducerat bör ses över.

I motion 2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande 3 anser motionärerna att lämpliga regelverk ska tillämpas för alla för all AI (artificiell intelligens) som upphandlas med skattepengar.

I kommittémotion 2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkas att upphandling bör användas som ett kraftfullt verktyg för hållbar omställning (yrkande 10), att ett lägsta golv, motsvarande basnivån i Upphandlingsmyndighetens krav, bör införas för all statlig upphandling (yrkande 11) och att ökande etappmål bör införas i syfte att öka andelen upphandlingar som ställer skarpa krav på cirkularitet och resurseffektivitet (yrkande 12).

I kommittémotion 2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 16–18 yrkas att regeringen ska utvärdera effekterna av den nya upphandlingslagstiftningen (yrkande 16), att regeringen ska förenkla reglerna för upphandlingar under EU:s tröskelvärden (yrkande 17), att direktupphandlingsgränsen bör ses över (yrkande 18).

I kommittémotion 2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 27 anför motionärerna att LOU bör ses över med syfte att förenkla lagstiftningen och göra det enklare för mindre företag att lägga anbud på offentliga byggprojekt.

I partimotion 2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkas att Upphandlingsmyndigheten bör ges i uppdrag att sprida kunskap om möjligheten att inkludera livscykelanalys som en faktor vid offentlig upphandling (yrkande 26) och att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att utarbeta lämpliga kriterier för att öka andelen återvunnet material i produkter som upphandlas av offentliga myndigheter (yrkande 54).

I kommittémotion 2020/21:3473 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 6 anser motionärerna att möjligheten att göra centrala upphandlingar med möjlighet till avrop av standardiserade IT-system och IT-verktyg för statliga myndigheter, regioner och kommuner bör ses över.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat förslag om tillämpningen av lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, förkortad LOU, senast i betänkandet 2019/20:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med motiveringen att riksdagen fattat beslut om en ny lagstiftning avseende statistik om offentlig upphandling. Den nya lagen om upphandlingsstatistik trädde i kraft den 1 juli 2020 och innebär enligt utskottet en möjlighet till bättre nationell statistik på upphandlingsområdet.

Vidare betonade utskottet att upphandlingslagstiftningen reformerats och utvecklats under de senaste åren. Detta hade enligt utskottet gett myndigheter och upphandlande enheter bättre förutsättningar att upphandla strategiskt. Den årliga uppföljningen på EU-nivå var enligt utskottet värdefull och bidrog till att upphandlingar genomförs på ett rättssäkert sätt. Det strategiska arbetet som Upphandlingsmyndigheten bedriver med särskilt fokus på områdena vård och omsorg, bygg och anläggning samt livsmedel och måltidstjänster var enligt utskottet värdefullt och stärker upphandlarnas kompetens. Därmed ansåg utskottet att det för närvarande saknades skäl att föreslå någon ytterligare åtgärd när det gäller tillämpningen av LOU och avstyrkte motionsyrkandena.

Kompletterande information

Utifrån det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken har regeringen preciserat följande mål för den offentliga upphandlingen. Den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden, samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas (prop. 2014/15:1 utg.omr. 2).

Uppföljning av efterlevnaden av upphandlingsregelverket på EU-nivå.

Kommissionen granskar årligen hur medlemsstaterna följer reglerna om offentlig upphandling. Det redovisas i de återkommande landrapporterna för respektive land.

Regeringens resultatredovisning av tillämpningen av LOU

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2 s. 97) skriver regeringen att det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling visar om det finns en fungerande konkurrens inom den offentliga upphandlingen. De senaste tio åren har det genomsnittliga antalet anbudsgivare varierat mellan

4,1 och 4,8 per upphandling. År 2019 ökade det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling för andra året i rad efter en tidigare minskning, och uppgick till 4,5. Andelen upphandlingar där endast 1 eller 2 anbudsgivare deltog minskade från 41 till 30 procent. Det vanligaste antalet anbudsgivare var 2, vilket var fallet i 22 procent av upphandlingarna. Andelen avbrutna upphandlingar är en indikation på hur effektiv den offentliga upphandlingen är. En avbruten upphandling innebär att det har lagts resurser på inköp som inte genomförs, samtidigt som det kan vara bättre att avbryta upphandlingen om det har framkommit att underlaget är bristfälligt. Andelen avbrutna upphandlingar har ökat under flera år, men minskade 2019 till 12,7 procent

Minskad andel överprövningar och andel begäran om överprövning som bifalls i förvaltningsrätten

Överprövningar är en viktig del av rättssäkerheten vid offentliga upphandlingar. Samtidigt kan överprövningar bidra till osäkerhet och förseningar. Andelen upphandlingar som överprövades minskade från 7–8 procent 2010–2017 till ca 6 procent 2018 och 2019. Statliga myndigheter och bolag hade lägst andel överprövningar med 3,9 procent, kommuner och kommunala bolag ca 5,4 procent, medan regioner och regionägda bolag hade flest andel överprövningar med 6,5 procent. Kommunerna genomförde flest upphandlingar, ca 8 550, medan regionerna och staten genomförde ca 1 790 respektive 3 120 upphandlingar. En och samma upphandling kan generera flera mål i domstol. Totalt avgjordes 3 024 mål om överprövning vid förvaltningsrätterna under 2019, varav 71 procent prövades i sak. Andelen överprövningar som får bifall i förvaltningsrätten har varierat inom ett spann om 24–30 procent sedan 2013, utan någon tydlig uppåt- eller nedåtgående trend, efter att ha legat på en högre nivå 2010–2012. Förvaltningsrättens beslut överklagades till kammarrätten i 742 mål 2018, och kammarrätten ändrade utfallet i 87 (12 procent) av målen (Upphandlingsmyndigheten 2019:5, Konkursverket 2019:3).

Upphandlingsmyndighetens uppdrag

Upphandlingsmyndigheten har det samlade ansvaret för att utveckla, förvalta och stödja den upphandling som genomförs av upphandlande myndigheter och enheter. Myndigheten ska verka för en rättssäker, effektiv och socialt och miljömässigt hållbar upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling. Myndigheten ska främja innovativa lösningar inom upphandling. Myndigheten ska också ge vägledning i statsstödsfrågor till kommuner och landsting.

Myndigheten ska ge upphandlingsstöd till upphandlande myndigheter, enheter och leverantörer. Stödet ska inriktas bl.a. på att

- bidra till att upphandlingar hanteras strategiskt, genom metodutveckling eller på annat sätt,

- bidra till att upphandlingar planeras, genomförs, följs upp och utvärderas på ett ändamålsenligt sätt,
- verka för ökad miljöhänsyn och sociala hänsyn samt utveckla och förvalta kriterier för miljöhänsyn, inklusive energikrav, och sociala hänsyn inom upphandling,
- öka kompetensen om innovationsupphandling,
- bidra till att hela inköpsprocessen kan genomföras elektroniskt och delta i standardiseringen av densamma, underlätta för små och medelstora företag samt idéburna organisationer att delta i upphandling, samt utveckla och förvalta en nationell databas för annonsering av valfrihetssystem samt en kriteriedatabas för miljöanpassad upphandling.

Säker upphandling och utbyggnad av IT-infrastruktur

LOU gäller inte för upphandlingar där skyddet av Sveriges väsentliga säkerhetsintressen inte kan säkerställas om upphandlingen eller projekt-tävlingen genomförs enligt denna lag, eller om en tillämpning av denna lag skulle kräva att en upphandlande myndighet tillhandahåller information vars avslöjande strider mot Sveriges väsentliga säkerhetsintressen (3 kap. 4 §). Inte heller gäller LOU om upphandlingen och fullgörandet av kontraktet omfattas av sekretess eller rör Sveriges väsentliga intressen, förutsatt att det skydd som behövs inte kan säkerställas vid en upphandling enligt lagen (3 kap. 5 §). De övriga upphandlingslagarna innehåller motsvarande regler. Lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet innehåller därtill vissa särskilda regler om informationssäkerhet vid upphandling.

Vad gäller exkludering från upphandlingar innehåller fyra upphandlingslagar regler om uteslutning. Dessa regler innebär bl.a. att leverantörer vars företrädare har gjort sig skyldig till vissa brott ska uteslutas från upphandlingar (se t.ex. 13 kap. 1 § LOU). De brott som ska medföra uteslutning är generellt av allvarligare art, bl.a. terrorist- och korruptionsbrott. Upphandlingsmyndigheten har i olika sammanhang framhållit att det behövs en bättre ordning för inhämtande av de myndighetsuppgifter som krävs för denna prövning, bl.a. tillgång till uppgifter ur belastningsregistret.

Upphandlingsmyndigheten har vägledningsmaterial om informations-säkerhet vid upphandling på sin webbplats och har sedan tidigare även tagit fram en vägledning om säkerhetsskyddad upphandling. Under 2020 fokuserade myndigheten på vissa närliggande aspekter, bl.a. inom ramen för regeringsuppdraget om samhällsviktig upphandling.

Den 1 januari 2021 trädde lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter ikraft.

Tillsynen över den offentliga upphandlingen

Regeringen konstaterar i den nationella upphandlingsstrategin att en väl fungerande offentlig upphandling bygger på en tilltro till att rättssäkerheten

fungerar (Fi2016/00833/OU). Den 28 oktober 2019 remitterade Regeringskansliet Konkurrensverkets promemoria med förslag till utvecklad reglering av upphandlingstillsynen. I promemorian föreslås bl.a. att Konkurrensverkets tillsynsverksamhet på upphandlingsområdet regleras tydligare och att det införs utvidgade möjligheter till ingripande i samtliga upphandlingslagar. Promemorian innehåller även ett förslag till ändring i förordningen (2007:1147) med instruktion för Konkurrensverket, som innebär att myndigheten i sin tillsynsverksamhet ska motverka och uppmärksamma korruption och annat förtroendeskadligt beteende.

Tillämpningen av LOU under pandemin

Upphandlingsmyndigheten uppger att den pågående coronapandemin inte bara har haft stor inverkan på upphandlingsområdet utan även visat hur samhällsviktigt området är. Upphandlingsmyndigheten har sammanfattat erfarenheterna av det första halvåret med pandemin i rapporten Coronapandemin ur ett upphandlingsperspektiv (november 2020).

Vad närmare gäller akuta inköp under pandemin uppdaterade och återpublicerade Upphandlingsmyndigheten i mars 2020 en befintlig vägledning om tillämpningen av LOU i akuta situationer. I rapporten konstaterar myndigheten att den preliminära uppfattningen är att såväl upphandlings- som statsstödsreglerna är anpassade för att kunna tillämpas även när det uppstår ett oförutsett akut behov av varor och tjänster. Däremot ger komplexiteten i regelverken emellanåt upphov till osäkerhet och frustration. En möjlig konsekvens är enligt myndigheten att upphandlande myndigheter med god juridisk kompetens har varit mer handlingskraftiga genom att de har en tydligare uppfattning om det rättsliga utrymmet att hantera den här typen av situationer.

Upphandlingsmyndighetens nya uppdrag som statistikmyndighet

Upphandlingsmyndigheten är statistikmyndighet på upphandlingsområdet och har i uppdrag att utveckla, förvalta och sprida statistik om offentlig upphandling. Den 1 juli 2020 trädde en ny lag om upphandlingsstatistik i kraft. Den nya lagstiftningen innebär att Upphandlingsmyndigheten ska vara statistikmyndighet på upphandlingsområdet. Uppdraget innebär att Upphandlingsmyndigheten har huvudansvaret för statistiken på upphandlingsområdet och att myndigheten ska driva en nationell databas för denna statistik. Inom ramen för det nya uppdraget som statistikmyndighet har Upphandlingsmyndigheten under 2020 vidtagit flera åtgärder.

Upphandlingsmyndigheten har med stöd i överordnad lagstiftning fattat beslut om Föreskrift (UFS 2020:1) om insamling av uppgifter för statistikändamål. Föreskriften reglerar insamlingen av uppgifter ur annonser från registrerade annonsdatabaser och beskriver vilka uppgifter som ska lämnas, hur de ska lämnas och när de ska lämnas till Upphandlingsmyndigheten. Upphandlingsmyndigheten har även fattat beslut om föreskrift

(UFS 2020:2) om upphandlings-ID som innehåller bestämmelser om det upphandlings-ID som ska åtfölja annonser om upphandling som publicerats i registrerade annonsdatabaser.

Upphandlingsmyndigheten har under 2020 utvecklat och driftsatt en teknisk lösning för insamling av uppgifter från registrerade annonsdatabaser. Insamlingen av uppgifter från registrerade annonsdatabaser inleddes den 1 januari 2021.

Myndigheten har även publicerat rapporten Statistik om offentlig upphandling 2020.

Arbetet med skriftserien Trendens

Upphandlingsmyndighetens skriftserie Trendens för året 2020 har beslutsfattare som målgrupp och har ett fokus på att upphandla effekt. Innehållet kopplar till frågor som rör samhällsviktig verksamhet, klimat/hållbarhetsfrågor, juridik och kortfattad statistik.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis på nytt betona att upphandling, rätt använd, kan vara ett effektivt instrument för att skapa flera positiva effekter i samhället, som ökad tillväxt, sysselsättning, jämställdhet och ökade miljökrav. Utskottet delar regeringens uppfattning att den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas. På så sätt bidrar den offentliga upphandlingen till en väl fungerande samhälls-service till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling samtidigt som skattemedel används på bästa sätt.

Upphandlingslagstiftningen har under de senaste åren reformerats och utvecklats. Detta har enligt utskottet gett myndigheter och upphandlande enheter bättre förutsättningar att upphandla strategiskt. Den årliga uppföljningen på EU-nivå är enligt utskottet värdefull och bidrar till att upphandlingar genomförs på ett rättssäkert sätt.

Det strategiska arbete som Upphandlingsmyndigheten bedriver med särskilt fokus på områdena vård och omsorg, bygg och anläggning samt livsmedel och måltidstjänster är enligt utskottet värdefullt och stärker upphandlarnas kompetens.

Den 1 januari 2021 trädde lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter i kraft och innebär enligt utskottet att säkerhetsarbetet kring upphandlingar stärks. Mot denna bakgrund avstryker utskottet motionsbetänkandena.

Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. idéburna välfärdsföretag och utvärdering av reserverade kontrakt. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet och arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 5 (KD).

Motionerna

I motion 2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkade 15 yrkar motionären att offentligfinansierade verksamheter ska förbjudas att köpa tjänster, certifieringar och liknande av ideella föreningar som helt eller delvis producerar ideologi och propaganda.

I motion 2020/21:1597 av Magnus Manhammar m.fl. (S) anför motionärerna att regeringen bör undersöka möjligheten att börja ställa tydliga miljömässiga och sociala hållbarhetskrav vid all offentlig upphandling.

I kommittémotion 2020/21:3144 av Roland Utbult m.fl. (KD) anför motionärerna att upphandlingsstatistiken bör förbättras så att det civila samhällets del tydliggörs och att det utreds hur det civila samhällets samhällsekonomiska värde ska mätas (yrkande 4), att det genomförs en utvärdering av effekten av de nya reglerna för upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster under tröskelvärdet och hur dessa har påverkat den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar (yrkande 5) och att regeringen, om den utredning som motionärerna föreslår ska tillsättas visar på små eller inga förbättringar för den idéburna sektorn, på nytt ska överväga en ordning där upphandlingar av vissa välfärdstjänster under tröskelvärdet helt undantas från LOU och att regeringen kommer med förslag på hur detta kan genomföras (yrkande 6). Vidare yrkas att regeringen ska utvärdera förslaget att reservera upphandlingar av vissa tjänster i LOU och särskilt effekten av den föreslagna treårsregeln. Motionärerna anser att intentionerna med förslaget är goda men påpekar att det också finns remisskritik mot förslagets tänkbara effekter. Ett kontrakt får bara gälla under tre år och den aktör som fått ett kontrakt för en viss tjänst kan inte på nytt tilldelas ett kontrakt för en sådan tjänst. Det riskerar att minska kontinuiteten och försvåra för verksamhetens långsiktighet. Skulle det visa sig att regeln behöver ändras vill motionärerna att regeringen driver frågan i EU-sammanhang (yrkande 7).

I motion 2020/21:3532 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkade 2 anser motionärerna att det bör utformas regelverk som inte diskriminerar privata välfärdsutförarens möjligheter att konkurrera på lika villkor gentemot offentliga utförare.

Tidigare behandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om sociala kriterier och sociala företag, senast i betänkande 2019/20:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med motiveringen att ny lagstiftning trätt i kraft när det gäller upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster (s.k. välfärdstjänster) vars värde understiger EU:s tröskelvärden. Ändringarna kunde enligt utskottet innebära att fler idéburna aktörer kan konkurrera om offentliga kontrakt. Det stödmaterial och nätverk som Upphandlingsmyndigheten tagit fram hade enligt utskottet utvecklat stödet och servicen till idéburna organisationer och upphandlande myndigheter. Betänkandet Idéburen välfärd (SOU 2019:56) hade nyligen remitterats. Utredningen föreslog att det skulle införas en definition av idéburna aktörer i offentligt finansierad välfärdsverksamhet, gav vägledning kring hur partnerskap mellan offentliga myndigheter och idéburna aktörer kunde utformas samt föreslog ändringar i lagstiftningen för upphandlingar och valfrihetssystem för att underlätta för idéburna aktörer. Utskottet ansåg sammantaget att det för närvarande inte fanns någon anledning att föreslå ytterligare åtgärder när det gäller tillämpningen av LOU. Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet motionsyrkandena.

Kompletterande information

Upphandlingsmyndigheten har tagit fram en nationell modell för att ställa sysselsättningskrav i upphandlingar. Projektet har bl.a. levererat utförliga instruktioner och handledning, en kunskapsbank om erfarenheter från andra EU-länder och lärande exempel från kommuner och myndigheter i Sverige, framgångsfaktorer, filmer, utbildningsmaterial. För att modellen ska bli använd i Sverige krävs enligt Upphandlingsmyndigheten fortsatt spridning och kommunikationsaktiviteter samt tydlig styrning från beslutsfattare och ledning på regeringsnivå, myndighetsnivå, kommun och regioner. I den nationella modellen ingår också stöd för hur socialt företagande genom reserverad upphandling kan främjas.

Spridning av kunskap om alternativa instrument i offentlig välfärdssektor

Upphandlingsmyndigheten hade under 2020 i uppdrag att ”sprida kunskap om alternativa finansiella instrument i offentlig välfärdssektor” som bl.a. särskilt riktade sig till sociala företag och idéburen sektor. Arbetet resulterade i en utmaningsbaserad rapport med förslag på vidare åtgärder för att kunna utveckla arbetet på området. Under slutet av 2020 tog myndigheten även fram en ny webbsida Samverkan med idéburna aktörer, civilsamhället och sociala företag med samlad information till både upphandlande organisationer, idéburna aktörer och sociala företag i bred bemärkelse.

Reserverade upphandlingar

Upphandlingsmyndigheten uppger att den alltså har svårt att kommentera i vilken utsträckning upphandlande myndigheter reserverar upphandlingar med stöd av 4 kap. 18 § respektive 19 kap. 6 a § LOU. Myndighetens erfarenheter tyder dock på att på 4 kap. 18 § tillämpas i praktiken medan 19 kap. 6 a § sällan gör det.

Upphandlingsmyndigheten uppger att Stockholms stad nyligen annonserade en reserverad upphandling enligt 19 kap. 6 § i syfte att genomföra ett socialt utfallskontrakt med stöd av RISE och komplettera socialtjänstens uppdrag.

Vägledning om skyddat boende

Upphandlingsmyndigheten har tagit fram en vägledning om hur och under vilka förutsättningar kommuner kan finansiera eller anskaffa skyddat boende för personer som utsätts för våld i nära relationer. Syftet är att så långt som möjligt ge kommunerna ett underlag för ett rättsligt säkert vägval och beslut om finansiering eller anskaffning av skyddat boende, men också att bidra till förståelse för hur framförallt reglerna om offentlig upphandling och statsstöd hänger ihop. Upphandlingsmyndigheten behandlar frågan om kommunernas anlitan av skyddat boende ska upphandlas, hur skyddat boende förhåller sig till finansieringen av kvinnojourernas verksamhet och om kommunerna kan lämna stöd i olika former till sådan verksamhet. Myndigheten tar även upp om parterna kan utforma skyddat boende i samverkan som ett s.k. idéburet offentligt partnerskap (IOP).

Utskottets ställningstagande

Den 1 januari 2019 trädde ny lagstiftning i kraft när det gäller upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster (s.k. välfärdstjänster) vars värde understiger EU:s tröskelvärden. Ändringarna kan enligt utskottet innebära att fler idéburna aktörer kan konkurrera om offentliga kontrakt.

Det stödmaterial och nätverk som Upphandlingsmyndigheten tagit fram har enligt utskottet utvecklat stödet och servicen till idéburna organisationer och upphandlande myndigheter.

Utskottet anser sammantaget att det för närvarande inte finns någon anledning att föreslå ytterligare åtgärder när det gäller tillämpningen av LOU. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Små och medelstora företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om små och medelstora företag. Utskottet hänvisar till pågående arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 6 (C).

Motionerna

I motion 2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 föreslår motionären att möjligheten att uppmuntra till uppdelning av offentliga upphandlingar ses över så att fler mindre företag kan delta.

I motion 2020/21:1463 av Denis Begic (S) anför motionären att det finns ett behov av en översyn av gällande upphandlingsregler med tonvikt på att göra det lättare för mindre aktörer att lägga anbud och på reglerna för överklaganden.

I kommittémotion 2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 4 anføres att upphandlingsreglerna i högre grad behöver göra det möjligt för småföretag att delta. I kommittémotionen anføres att offentlig upphandling ska genomsyras av likvärdiga, rättvisa och transparenta villkor för alla företag, oavsett storlek (yrkande 15).

Tidigare behandling

Förslag om små och medelstora företag har behandlats flera gånger tidigare av utskottet, senast i betänkande 2019/20:FiU34. Utskottet betonade att krav vid offentlig upphandling ska genomsyras av enkla, tydliga och likvärdiga villkor oavsett företagets storlek och företagsform. Utskottet betonade vidare att det arbete som Upphandlingsmyndigheten bedrivit sedan 2018 är betydelsefullt och har resulterat i en nationell modell för hur sysselsättning kan främjas genom upphandling. Upphandlingsmyndighetens arbete hade enligt utskottet bidragit till att skapa bättre förutsättningar för små och medelstora företag i upphandlingar. Utskottet konstaterade även att upphandlande myndigheter och enheter enligt upphandlingslagstiftningen ska motivera i de fall de inte delar upp en upphandling i mindre delar. Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet motionsyrkandena.

Kompletterande information

Upphandlingsmyndighetens arbete för en mångfald av leverantörer och en väl-fungerande konkurrens är inkluderat i ett flertal områden som myndigheten arbetar inom bl.a. en hållbar byggupphandling, stöd för en effektiv offentlig upphandling och inte minst stödet via Frågeservice där cirka 30 procent av frågorna ställs av leverantörer (eller närmare 2 000 frågor under 2020).

Upphandlingsmyndigheten har även tagit fram riktade stöd och samverkat för att stödja utvecklingen mot en större mångfald aktörer och en välfungerande konkurrens. Stöden är riktade till både leverantörer och upphandlande organisationer.

Ytterligare arbete med koppling till leverantörs mångfald och konkurrensfrågor är:

- Regeringsuppdraget om att sprida kunskap om alternativa finansiella instrument i offentlig välfärdssektor (rapport).
- Bidragit till att utveckla Stockholm Business Alliance leverantörsenkät, Nöjd Upphandlings Index (NUI).
- Lämnat ett remissvar över betänkandet Idéburen välfärd (SOU 2019:56).
- Arrangerat och deltagit på olika evenemang där frågor och möjligheter kopplade till leverantörs mångfald adresserats.

Därtill exemplifieras i Trendens 2020, som vänder sig till beslutsfattare, hur leverantörers kompetenser och lösningar kan bidra till en ökad utveckling hos upphandlande organisationer.

Utskottets ställningstagande

Liksom i tidigare betänkanden betonar utskottet att krav vid offentlig upphandling ska genomsyras av enkla, tydliga och likvärdiga villkor oavsett företagets storlek och företagsform. Det arbete som Upphandlingsmyndigheten bedrivit sedan 2018 är betydelsefullt och har resulterat i en nationell modell för hur sysselsättning kan främjas genom upphandling. Upphandlingsmyndighetens arbete har enligt utskottet bidragit till att skapa bättre förutsättningar för små och medelstora företag i upphandlingar. Utskottet konstaterar även att upphandlande myndigheter och enheter enligt upphandlingslagstiftningen ska motivera det i de fall de inte delar upp en upphandling i mindre delar. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Djurskydd och livsmedelsproduktion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om djurskyddsregler och livsmedelsproduktionsregler för offentlig upphandling. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 7 (M), 8 (SD) och 9 (C).

Motionerna

I motion 2020/21:19 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4 föreslår motionären att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning om att allt kött som

köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som har slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler. Motionären anför att många svenskar äter kött från djur som halal- eller koscherslaktats utan att veta om det. Slaktmetoderna innebär kortfattat att djuren slaktas och avblodas utan bedövning, vilket enligt motionären innebär ett utdraget dödsförlopp med onödigt lidande.

I motion 2020/21:312 av Rickard Nordin (C) anser motionären att mat som serveras av det offentliga ska uppfylla samma krav som det offentliga ställer på svensk produktion.

I motion 2020/21:384 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1 anför motionärerna att kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som har slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler.

I motion 2020/21:578 av Sofia Nilsson (C) yrkar motionären att staten och dess myndigheter vid upphandling av livsmedel och vid entreprenader som omfattar livsmedel och mat ska ställa krav på att livsmedlen framställts med minst de krav som svensk lag och svenska myndigheter ställer på produktionen inom jordbruk och livsmedelsindustri i Sverige.

I kommittémotion 2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 28 anför motionärerna att den offentliga upphandlingen av livsmedel ska prioritera lokalproducerat.

I kommittémotion 2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13 yrkar motionärerna att samtliga livsmedel som upphandlas offentligt ska vara producerade enligt gällande svensk miljö- och djurskyddslagstiftning när det är möjligt.

I motionerna 2020/21:1001 yrkande 3 och 2020/21:1779 av Sten Bergheden (M) anför motionären att livsmedel som köps in av svenska offentliga inrättningar bör uppfylla kraven i svensk lagstiftning.

I kommittémotion 2020/21:2917 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 26 yrkar motionärerna att det i offentlig upphandling av livsmedel bör ställas krav på gott djurskydd och god miljöhänsyn.

I kommittémotion 2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 47 anser motionärerna att det i offentlig upphandling ska ställas tydligare krav på att livsmedel som upphandlas ska produceras i enlighet med de krav på djurskydd och miljöhänsyn som ställs på svenska jordbrukare.

I motion 2020/21:3574 av Cecilia Widegren (M). anför motionären att regeringen på EU-nivå ska verka för att andelen närproducerade och närodlade livsmedel ökar i den offentliga upphandlingen.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motionsyrkanden om krav på djurskydd och livsmedelsproduktion i samband med offentlig upphandling, senast i betänkande 2019/20:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med motiveringen att det redan enligt nuvarande lagstiftning är möjligt att ställa krav på djurskydd och livsmedelsproduktion. Kraven måste dock enligt

utskottet vara förenliga med de grundläggande principerna inom EU-rätten. Principerna handlar om likabehandling, icke-diskriminering, ömsesidigt erkännande, proportionalitet och öppenhet. Utskottet betonade Upphandlingsmyndighetens arbete med att utveckla hållbarhetskriterier som bl.a. innefattar en mängd kriterier för djurskydd. Mot bakgrund av detta avstyrkte utskottet motionsyrkandena

Kompletterande information

Upphandlingsmyndigheten arbetar med att utveckla och förvalta hållbarhets-kriterier som bl.a. innefattar en mängd kriterier för djurskydd, vilka är en viktig del av upphandlande myndigheters kravställan. Upphandlings-myndighetens befintliga stöd gör det möjligt för upphandlande myndigheter att ställa krav i fråga om avlivningen, då det finns hållbarhetskriterium för slaktmetod som säkerställer att upphandlade köttprodukter ska komma från djur som varit helt bedövade när avblodning sker och helt medvetslöst fram till dess att döden inträder oavsett bedövningsmetod. Kriterier för fullständig bedövning vid avblodning enligt gällande regler i Sverige och EU finns för alla djurslag.

Upphandlingsmyndighetens arbete med förenklad kriterieanvändning erbjuder kravpaket i enlighet med Nationella livsmedelsstrategin och gör det enklare att använda hållbarhetskriterier för att bättre styra mot och motsvara samhällets ambitioner och lagar inom djurskydd och miljö.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det redan enligt nuvarande lagstiftning är möjligt att ställa krav på djurskydd och livsmedelsproduktion vid offentlig upphandling. Kraven måste dock vara förenliga med de grundläggande principerna inom EU-rätten. Principerna handlar om likabehandling, icke-diskriminering, ömsesidigt erkännande, proportionalitet och öppenhet. Upphandlings-myndigheten arbetar också med att utveckla hållbarhetskriterier som bl.a. innefattar en mängd kriterier för djurskydd. Mot bakgrund av ovanstående avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Miljökrav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om närproducerade varor, barnverksamhet, miljö- och klimatkrav för statlig upphandling, transporter och biodrivmedel. Utskottet hänvisar bl.a. till arbete inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 10 (M), 11 (SD), 12 (C) och 13 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:1617 av Angelica Lundberg m.fl. (SD) yrkar motionärerna att offentliga inköp bör styras mot mer miljövänliga svenska varor (yrkande 12).

I motion 2020/21:2056 av Mattias Vepsä (S) anför motionären att den offentliga upphandlingspolitiken borde uppdateras med en vision om en 100 procent hållbar upphandlingspolitik vilken klarar såväl klimat- och miljömål och som garanterar arbetare rättvisa löner och villkor.

I kommittémotion 2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 16 anför motionärerna att en offentlig aktör som bedriver verksamhet för barn och gör en upphandling ska ha rätt att själv ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla, såvida motparten inte kan bevisa att kraven är obefogade.

I kommittémotion 2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 30 anser motionärerna att ett lägsta golv för miljö och klimat, motsvarande basnivån i Upphandlingsmyndighetens krav bör införas för all statlig upphandling och ett mål införas för att öka andelen upphandlingar som ställer ytterligare krav på klimat och miljö.

I kommittémotion 2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20 anför motionärerna att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att uttrycka krav baserat på återvinningsbarhet.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat frågor om miljökrav, senast i betänkande 2019/20:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena och anförde att Sverige ska vara ledande och ett föredöme när det gäller att ta hänsyn till miljön vid upphandlingar. Den nuvarande lagstiftningen gör det möjligt att ställa krav på att livsmedel ska vara producerade enligt vissa kriterier som fastställts i lagstiftningen.

Utskottet anförde vidare att ställa krav på att en vara ska vara producerad i ett specifikt geografiskt område stred dock enligt utskottet mot de grundläggande principerna inom EU-rätten. Däremot är det möjligt att ställa krav, upphandla och välja varor som uppfyller preferenser i fråga om

produktprestanda, exempelvis när det gäller kvalitet, miljö, djurskydd och sociala aspekter, så länge kravet har en tydlig koppling till det som ska upphandlas, det är tydligt vad kravet innebär för en normalt informerad leverantör, svensk eller icke-svensk, och kravet är möjligt att följa upp.

Utskottet betonade att Upphandlingsmyndigheten under 2019 särskilt fokuserat på upphandling för ett fossilfritt samhälle och uppdaterat befintliga hållbarhetskriterier för bl.a. fordon och kemisk-tekniska produkter. Utskottet ansåg att myndighetens åtgärder bidragit till att uppnå Sveriges klimatmål. Utskottet ansåg därmed att det inte fanns skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder när det gäller miljökrav för upphandling. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandena

Kompletterande information

Upphandlingsmyndigheten har i uppdrag att utveckla och förvalta en kriteriedatabas för miljöanpassad upphandling. Användning av hållbarhetskriterier underlättar för upphandlande organisationer att ta miljöhänsyn i offentlig upphandling och kan dessutom göra upphandlingen mer effektiv genom att det sparar tid. Kriterierna bidrar också till nationell harmonisering av hållbarhetskrav i offentlig upphandling vilket underlättar för leverantörerna när de ska lämna anbud.

Under 2020 har Upphandlingsmyndigheten publicerat 55 nya hållbarhetskriterier och uppdaterat 51 hållbarhetskriterier, bland annat inom områdena kött, mjölk och mejeriprodukter.

Under 2020 har arbetet med Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling intensifierats och spridit sig brett på myndigheten. Under året har myndigheten tagit fram en webbsida om Agenda 2030 och offentliga affärer, vidareutvecklat hållbarhetskriterierna som nu kopplas gentemot målen i Agenda 2030 och agendan har börjat användas som ett verktyg för att kommunicera och analysera hur myndighetens verksamhet bidrar till de globala målen för hållbar utveckling. Därtill har myndigheten fördjupat utbytet med andra aktörer (t.ex. andra statliga myndigheter, inköpscentraler och den nationella samordnaren för Agenda 2030) med syftet att bidra till kunskapsutbyte, lärande och utforskande av kundbehov.

Regeringsuppdrag om att främja en mer cirkulär ekonomi genom offentlig upphandling

Upphandlingsmyndighetens har under året haft ett regeringsuppdrag att främja cirkulär ekonomi genom offentlig upphandling. För att offentlig upphandling ska bidra till cirkulär ekonomi behöver upphandlande organisationer uppnå mer slutna kretslopp där största möjliga värde erhålles av redan upphandlade produkter, exempelvis genom reparationer, effektiv användning och serviceavtal. Upphandlingsmyndigheten har lanserat ett stöd på webben för hur upphandling kan främja en cirkulär ekonomi samt ett särskilt fördjupat stöd för hur upphandling kan bidra till en hållbar plastanvändning.

Regeringsuppdrag om minskad klimatpåverkan inom byggområdet

Under året har Upphandlingsmyndigheten tagit fram stöd för hur upphandlande organisationer och leverantörer kan uppnå minskad klimatpåverkan samt gestaltad livsmiljö med kvalitet inom bygg- och anläggningsområdet. Arbetet har bedrivits i nära samverkan med Boverket och Trafikverket. Målgrupperna för stödet är främst offentliga beslutsfattare, fastighetschefer och byggprojektledare samt leverantörer inom byggsektorn, inklusive projektchef och platschef hos leverantören.

Utvecklade miljöspendanalyser

Miljöspendanalys är en metod för att få bättre inblick i inköpsens miljöpåverkan och förväntas möta kundbehovet av kunskap och sätt att analysera inköpsens klimatpåverkan. Upphandlingsmyndigheten har tagit fram en fördjupad nationell miljöspendanalys och stöd för hur upphandlande organisationer kan genomföra miljöspendanalyser. En miljöspendanalys är en inköpsanalys där olika miljöfaktorer har integrerats. Det gör det möjligt att undersöka miljö- och klimatpåverkan som uppstår till följd av inköp inom offentlig sektor. Men också att undersöka vilken och hur stor miljöpåverkan olika typer av inköp har i relation till andra typer av inköp.

Stöd för hållbar livsmedelsupphandling

Under året har Upphandlingsmyndigheten genomfört en pilotstudie där myndigheten utvecklat metoder som kan tydliggöra hur myndighetens hållbarhetskriterier och därtill hörande stöd bidrar till samhällsnytta. Resultaten från arbetet har spridits externt genom dialog med olika aktörer samt presenteras i en rapport.

Nya och uppdaterade hållbarhetskriterier har under året publicerats inom produkt-område kött (nötkött, griskött och får- och lammkött) samt mjölk och mjölkprodukter, i totalt fem undergrupper. Fokus för arbetet med livsmedelskriterierna under året har varit kvalitetssäkring, anpassning till den nya djurskyddslagen från 2019, framtagande av klimatkrav där det varit möjligt och relevant, tydliggöra kopplingar till agenda 2030 samt paketera kriterierna i enlighet med målen i den nationella livsmedelsstrategin för att underlätta prioritering för köpare och ökad tydlighet för säljare på den offentliga livsmedelsmarknaden. Ett utökat stöd för bevis och dokumentation granskad av en oberoende tredje part har även tagits fram inom ramen för arbetet med livsmedelskriterierna under året.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att Sverige ska vara ledande och ett föredöme när det gäller att ta hänsyn till miljön vid upphandlingar. Den nuvarande lagstiftningen gör det möjligt att ställa krav på att livsmedel ska vara producerade enligt vissa kriterier som fastställts i lagstiftningen.

Att ställa krav på att en vara ska vara producerad i ett specifikt geografiskt område strider dock enligt utskottet mot de grundläggande principerna inom EU-rätten. Däremot är det möjligt att ställa krav, upphandla och välja varor som uppfyller preferenser i fråga om produktprestanda, exempelvis när det gäller kvalitet, miljö, djurskydd och sociala aspekter, så länge kravet har en tydlig koppling till det som ska upphandlas, det är tydligt vad kravet innebär för en normalt informerad leverantör, svensk eller icke-svensk, och kravet är möjligt att följa upp.

Upphandlingsmyndigheten har under 2019 särskilt fokuserat på upphandling för ett fossilfritt samhälle och uppdaterat befintliga hållbarhets-kriterier för bl.a. fordon och kemisk-tekniska produkter. Utskottet anser att myndighetens åtgärder bidrar till att uppnå Sveriges klimatmål.

Utskottet anser därmed att det inte finns skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder när det gäller miljökrav för upphandling. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Innovations- och funktionsupphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om innovations- och funktionsupphandling. Utskottet hänvisar bl.a. till det arbete som pågår inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 14 (M).

Motionen

I motion 2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 8 anfördes att regeringen bör utveckla en nationell handlingsplan för innovationsvänlig upphandling i samråd med nyckelaktörer som myndigheter, regioner, kommuner och företag. Ur ett innovationsperspektiv är det viktigt hur underlagen för offentliga upphandlingar ser ut, anser motionärerna. I underlagen kan upphandlaren beskriva den önskade produkt eller tjänst de vill köpa, men det är också möjligt att beskriva den funktion produkten ska uppfylla eller vilket problem den ska lösa, s.k. funktionsupphandling. Motionärerna anser att öppna underlag som fokuserar på funktion skapar nya möjligheter att få nya kreativa lösningar och produkter.

Tidigare behandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motionsyrkanden om innovations- och funktionsupphandling, senast i betänkande 2019/20:FiU34. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med hänvisning till att Upphandlingsmyndigheten under det senaste året haft i uppdrag från regeringen att främja innovationsupphandling genom stöd i form av

upphandlings- och innovationskompetens till beställare. Arbetet resulterade i ett webbstöd kring beställarnätverk. Utskottet ansåg att det fanns skäl att invänta effekten av insatserna. Mot denna bakgrund avstyrkte utskottet motionsyrkandet.

Kompletterande information

Upphandlingsmyndigheten utvecklade 2019 på regeringens uppdrag ett stöd för att etablera och driva beställarnätverk, som syftar till att öka beställares upphandlings- och innovationskompetens. Ett beställarnätverk innebär att upphandlande organisationer samordnar sina behov för att skapa större efterfrågan med fokus på nya lösningar.

Upphandlingsmyndigheten har fortsatt samarbetet med Vinnova och stöd till beställarnätverk.

Regeringen lämnade i december 2020 propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) till riksdagen. Enligt den ska regeringen inrätta en arena för innovationsupphandling (s. 168).

Utskottets ställningstagande

Upphandlingsmyndigheten har under det senaste året haft i uppdrag från regeringen att främja innovationsupphandling genom stöd i form av upphandlings- och innovationskompetens till beställare. Myndighetens fortsatta samarbete med bl.a. Vinnova och stöd till beställarnätverk är exempel på insatser som utvecklar innovationsupphandlingen. Utskottet anser att det finns skäl att invänta effekten av insatserna. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Antalet underleverantörer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om antalet underleverantörer. Utskottet hänvisar till att det redan i dag finns lagstiftning om entreprenörsansvar för lönefordringar och det arbete som pågår inom Upphandlingsmyndigheten.

Jämför reservation 15 (V).

Motionen

Enligt kommittémotion 2020/21:431 av Ali Esbati m.fl. (V) yrkande 8 ska det som huvudregel ställas krav på att maximalt två led av underentreprenörer får användas vid offentlig upphandling.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2019/20:FiU34. Utskottet konstaterade då att det redan finns lagstiftning om entreprenörsansvar för lönefordringar och avstyrkte motionsyrkandet. Utskottet konstaterade vidare att det stödmaterial som Upphandlingsmyndigheten tagit fram bidragit till att öka kunskapen om hållbarhetsrisker i leveranskedjorna och hur riskerna kan hanteras av upphandlande myndigheter. Därmed avstyrkte utskottet motionsyrkandet.

Kompletterande information

Det finns redan i dag lagstiftning om entreprenörsansvar för lönefordringar. Enligt Upphandlingsmyndigheten är det dock för tidigt att säga vilken effekt denna lagstiftning kommer att få på arbetstagarens rätt att få ut sin lön.

Upphandlingsmyndigheten har under 2020 publicerat webbstöd kring vilka regler som gäller vid anlitande av underleverantörer i offentlig upphandling. Upphandlingsmyndigheten har även tagit fram stödmaterial som syftar till att öka kunskapen om hållbarhetsrisker i leveranskedjor och hur dessa kan hanteras av upphandlande myndigheter.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det redan i dag finns lagstiftning om entreprenörsansvar för lönefordringar. Det stödmaterial som Upphandlingsmyndigheten tagit fram har enligt utskottet bidragit till att öka kunskapen om hållbarhetsrisker i leveranskedjorna och hur riskerna kan hanteras av upphandlande myndigheter. Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Smakprovning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om smakprovning. Utskottet hänvisar bl.a. till det arbete som pågår inom Upphandlingsmyndigheten.

Motionen

Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M) anser i motion 2020/21:1374 yrkande 3 att kunskap om smakprovning bör spridas som en del av offentlig upphandling. Undernäring framhålls som ett växande problem bland äldre i Sverige. År 2014 rapporterades att närmare 60 procent av dem som var registrerade i kvalitetsregistret Senior Alert löpte risk att drabbas av undernäring. Äldre behöver en individanpassad kost, energi- och proteinrik mat, i vissa fall kompletterad med mellanmål och kosttillskott med exempelvis

energidrycker. Många människor drabbas av dysfagi, dvs. sväljsvårigheter, som påverkar måltidssituationen. Kommuner och regioner har ansvar för maten i skolor, på äldreboenden och på sjukhus men motionärerna anser att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att upplysa om möjligheterna att behoven hos personer som fått dysfagi inkluderas vid upphandlingar och att det görs genom nationella riktlinjer.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat frågor om smakprovning, senast i betänkande 2019/20:FiU34. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med motiveringen att Upphandlingsmyndigheten tillhandahåller stöd kopplat till det som yrkas i motionen. Vidare konstaterade utskottet att myndigheten fått i uppdrag att förstärka kompetensen när det gäller upphandling av livsmedel och måltidstjänster. Med anledning av det arbete som bedrevs inom området ansåg utskottet att det då inte fanns något skäl för riksdagen att ta några initiativ i frågan. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandet.

Kompletterande information

Det finns redan i dag stöd kopplat till denna typ av frågeställning. Det handlar dels om hur upphandlaren kan arbeta med behovsanalys och formulera sina krav och önskemål i funktionella termer, dels om frågor som är specifika för upphandling av livsmedel och måltidstjänster. Upphandlingsmyndigheten och Livsmedelsverket har även tillsammans tagit fram en checklista om måltidskvalitet. Ett av kvalitetsområdena är att maten ska vara god. Vidare har Livsmedelsverket information om bra måltider i äldreomsorgen.

Den utökade checklista om måltidskvalitet som Upphandlingsmyndigheten och Livsmedelsverket tagit fram tillsammans är nu under revision och målsättningen är att checklistan för måltidskvalitet ska integreras i ett kommande reviderat stöd för måltidstjänster. Stödet för måltidskvalitet kan även användas som ett stöd i den strategiska inköpsprocessen för livsmedelsprodukter.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det redan i dag finns stöd kopplat till det som yrkas i motionen. Den checklista om måltidskvalitet som Upphandlingsmyndigheten och Livsmedelsverket gemensamt tagit fram kan enligt utskottet förväntas öka kompetensen på området. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Lagen om valfrihetssystem

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om lagen om valfrihetssystem. Utskottet hänvisar till det arbete som pågår inom Upphandlingsmyndigheten.

Motionerna

Eva Lindh m.fl. (S) anser i motion 2020/21:1642 att lagen om valfrihetssystem (LOV) inneburit en hel del svårigheter med etableringar på landsbygden men framförallt med dåliga arbetsvillkor och utnyttjande av systemet. För att värna välfärden och för att resurserna inom välfärden ska fördelas efter behov och därmed mer rättvist bör etableringsrätten begränsas och regleras samt lagen om valfrihetssystem upphävas inom de områden där missbruket är som störst.

I kommittémotion 2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 19 anser motionärerna att LOV bör främjas på alla de områden som lagstiftningen ger utrymme för.

Kompletterande information

Upphandlingsmyndigheten ansvarar för valfrihetswebben där valfrihetssystem ska annonseras enligt LOV, men får få frågor om tillämpningen av LOV i sin frågeservice.

Upphandlingsmyndigheten har gett professor Mats Bergman i uppdrag att göra en sammanställning av den nationalekonomiska forskning som rör vissa centrala vägval i upphandlingar, däribland valet mellan upphandling och valfrihetssystem. Denna rapport kommer sannolikt publiceras under mars 2021.

Vidare har myndigheten i ett remissvar ansett att upphandlande myndigheter vad gäller vissa vårdtjänster bör få möjlighet att själv välja mellan om tjänsterna ska tillhandahållas genom upphandling, genom valfrihetssystem, eller på annat sätt.

Upphandlingsmyndigheten har också i flera sammanhang påtalat att det finns ett behov av ett generellt fördjupat stöd vid upphandling av vårdtjänster.

Utskottets ställningstagande

Upphandlingsmyndigheten har under det senaste året gett en utredare i uppdrag att göra en sammanställning av den nationalekonomiska forskning som rör vissa centrala vägval i upphandlingar, däribland valet mellan upphandling och valfrihetssystem. Utskottet välkomnar en sådan utredning. Ett sådant underlag kan enligt utskottet ge myndigheter och upphandlande enheter bättre förutsättningar att tillämpa den tillgängliga lagstiftningen. Mot bakgrund av detta avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Reservationer

1. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (M)

av Edward Riedl (M), Jan Ericson (M), Mattias Karlsson i Luleå (M) och Sofia Westergren (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 27,

2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 26 och 54 samt

2020/21:3473 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 6 och

avslår motionerna

2020/21:156 av Hampus Hagman (KD),

2020/21:299 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 15,

2020/21:411 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkandena 1 och 2,

2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:815 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1,

2020/21:910 av Magnus Manhammar (S),

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 2,

2020/21:1070 av Betty Malmberg (M) yrkande 3,

2020/21:1398 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M),

2020/21:1432 av Hanna Westerén (S),

2020/21:1455 av Lina Nordquist (L),

2020/21:1461 av Anders Österberg (S),

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 5,

2020/21:2602 av Sofia Westergren (M) yrkande 2,

2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande 3,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 10–12 och

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 16–18.

Ställningstagande

För att kunna göra rätt val behöver det bli lättare att få kunskap om produkters miljö- och klimatpåverkan. Livscykelanalyser har under senare år blivit kraftfulla verktyg för att ge en helhetsbild av den miljöpåverkan som en produkt har under hela sin livslängd. I en sådan analys ingår en bedömning av den miljöpåverkan som sker i samband med bl.a. råvaruuttag, tillverkningsprocess och avfallshantering kopplat till produkten. Genom livscykelanalyser

kan vi få en mer rättvisande bild av olika produkters miljöpåverkan, exempelvis elbilar och bensinbilar, och bättre möjligheter att jämföra dem med varandra. Dessutom ger livscykelanalyser producenter möjlighet att rikta sina miljöinsatser mot de områden där deras produkter har som störst negativ miljöpåverkan. Med den nya lagen om offentlig upphandling finns tydligare utrymme att ställa krav på miljöhänsyn. Bland annat finns det möjlighet att värdera ett anbud utifrån en livscykelanalys. Därför bör Upphandlingsmyndigheten få i uppdrag att särskilt sprida kunskap om möjligheten att inkludera en livscykelanalys som en bedömningsfaktor vid värderingen av olika anbud och på vilket sätt detta kan ske i praktiken.

De allmännyttiga bostadsbolagens upphandlingar står för ca 40 procent av produktionen av hyresrätter. Att antalet anbud är få och att spridningen bland vilka aktörer som vinner är liten uppges vara en följd av att kostnaderna för att delta i upphandlingarna är höga samt att konkurrensen från andra marknadssegment är stor. Beroende på konjunktur kan det t.ex. vara mer lönsamt att bygga bostadsrätter. Därtill uppfattas LOU som krånglig, särskilt för mindre företag som inte har så stora administrativa resurser. Projekten är dessutom ofta stora, särskilt när kommunerna upphandlar totalentreprenad, vilket gör det svårare för mindre företag att delta. Vi förespråkar en översyn av LOU med syfte att förenkla lagstiftningen och därmed göra det enklare också för mindre företag att lägga anbud.

Inom svensk offentlig förvaltning görs varje år stora inköp av datasystem för att stödja och utveckla verksamheten. Det krävs stor kunskap för att upphandla denna sorts system och många liknande system med samma eller snarlika uppgifter upphandlas av flera olika aktörer med försämrade samverkansförutsättningar som följd. Staten som stor inköpare har goda möjligheter att genom sin samlade storlek skapa god kostnadseffektivitet och möjliggöra standardiserade lösningar som gör det enkelt för myndigheters olika IT-miljöer att kommunicera med varandra. Detta är en samordningsvinst som behöver belysas mer och om möjligt utnyttjas till fördel för såväl statliga som kommunala myndigheter. Därför bör regeringen ta initiativ till att se över möjligheten att göra fler centrala upphandlingar med möjlighet till avrop av standardiserade IT-system och verktyg för statliga myndigheter och kommuner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD) och Charlotte Quensel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 15 och
2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 5 och
avslår motionerna
2020/21:156 av Hampus Hagman (KD),
2020/21:299 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 15,
2020/21:411 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkandena 1 och 2,
2020/21:815 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1,
2020/21:910 av Magnus Manhammar (S),
2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 2,
2020/21:1070 av Betty Malmberg (M) yrkande 3,
2020/21:1398 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M),
2020/21:1432 av Hanna Westerén (S),
2020/21:1455 av Lina Nordquist (L),
2020/21:1461 av Anders Österberg (S),
2020/21:2602 av Sofia Westergren (M) yrkande 2,
2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande
3,
2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 10–12,
2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 16–18,
2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 27,
2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 26 och 54 samt
2020/21:3473 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

Utbyggnaden av 5G-nätet innebär nya tekniska möjligheter. Samtidigt har Sverige i dagsläget inte laglig möjlighet att stoppa ett bolag som har ansvar för mobiltelefonsystem från att delta i utbyggnaden, inte ens med hänsyn till rikets säkerhet. Den nya 5G-tekniken kommer att integreras i stort sett i alla delar av samhället, därmed kommer även den som har tillgång till systemen ges utökade möjligheter att ta del av teknisk- och allmänkänslig information. Detta innebär en oacceptabel risk för Sverige. Det är regeringens uppgift att säkerställa att alla produkter och tjänster upphandlas på ett sådant sätt att rikets säkerhet inte åsidosätts. Upphandlingsförfarandet behöver därför ses över för att säkerställa att informationsflöden och funktioner inte faller i orätta händer och att vissa bolag faktiskt kan exkluderas ifrån upphandlingar.

Coronakrisen har aktualiserat att även Sverige kan drabbas av kriser, däribland störningar av handelsflöden. Torkan sommaren 2018 visade också att samhället kan ha behov av att stödköpa svenska produkter tillfälligt för att undvika konkurser på grund av tillfällig kris. Som en del i krisberedskapen bör lagstiftningen som styr upphandling ses över så att tillämpliga undantag finns för ändrade inköpsmönster till följd av kriser.

3. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 10–12 och

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 16–18 och

avslår motionerna

2020/21:156 av Hampus Hagman (KD),

2020/21:299 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 15,

2020/21:411 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkandena 1 och 2,

2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:815 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1,

2020/21:910 av Magnus Manhammar (S),

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 2,

2020/21:1070 av Betty Malmberg (M) yrkande 3,

2020/21:1398 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M),

2020/21:1432 av Hanna Westerén (S),

2020/21:1455 av Lina Nordquist (L),

2020/21:1461 av Anders Österberg (S),

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 5,

2020/21:2602 av Sofia Westergren (M) yrkande 2,

2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande 3,

2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 27,

2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 26 och 54 samt

2020/21:3473 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

Offentlig upphandling kan, rätt använd, fungera som ett kraftfullt verktyg för att åstadkomma bl.a. lägre klimatutsläpp och mindre gifter i vår vardag och driva utvecklingen mot cirkulära system. Jag anser att all offentlig upphandling ska genomsyras av likvärdiga, rättvisa och transparenta villkor för alla företag oavsett storlek. En grundläggande förutsättning för ett välfungerande upphandlingsregelverk är en förenkling av reglerna för upphandlingar under EU:s tröskelvärden och att direktupphandlingsgränsen ses över. Det är enligt min mening viktigt att regelverket präglas av effektiva och verkningsfulla bestämmelser som främjar en likvärdig, rättvis och

välfungerande upphandlingsprocess. Jag anser därför att effekterna av den nya upphandlingslagstiftningen bör utvärderas.

4. Tillämpningen av LOU, punkt 1 (V)

av Ulla Andersson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:299 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 15 och
avslår motionerna

2020/21:156 av Hampus Hagman (KD),

2020/21:411 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkandena 1 och 2,

2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:815 av Magnus Manhammar (S) yrkande 1,

2020/21:910 av Magnus Manhammar (S),

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 2,

2020/21:1070 av Betty Malmberg (M) yrkande 3,

2020/21:1398 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M),

2020/21:1432 av Hanna Westerén (S),

2020/21:1455 av Lina Nordquist (L),

2020/21:1461 av Anders Österberg (S),

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 5,

2020/21:2602 av Sofia Westergren (M) yrkande 2,

2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP) yrkande
3,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 10–12,

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 16–18,

2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 27,

2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 26 och 54 samt

2020/21:3473 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

De senaste åren har frågan om skatteflykt och offentlig upphandling debatterats en hel del. Detta är föga förvånande med tanke på att den offentliga sektorn varje år handlar upp varor och tjänster för över 600 miljarder kronor per år. Flera svenska kommuner har önskat ställa krav på att deras leverantörer inte ska få ha någon koppling till företag som är baserade i s.k. skatteparadis. Dessvärre har Konkurrensverket förhindrat Malmö kommun och Kalmar kommun att ställa sådana krav i sin upphandling med hänvisning till EU:s

regelverk. Regeringen bör därför driva på inom EU för regeländringar som möjliggör för offentliga aktörer att ställa skatteetiska krav på anbudsgivare vid offentlig upphandling. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5. Sociala kriterier, sociala företag och ideella organisationer, punkt 2 (KD)

av Jakob Forssmed (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3144 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 4–7 och avslår motionerna

2020/21:601 av Josef Fransson (SD) yrkande 15,

2020/21:1597 av Magnus Manhammar m.fl. (S) och

2020/21:3532 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att en mångfald av aktörer i välfärdssektorn är en självklarhet. Mångfalden ska utgöras av offentliga och privata aktörer samt civilsamhällets aktörer som tillsammans skapar en bred bas av idéer och valmöjligheter för brukare och elever. Sverige skiljer ut sig avsevärt gentemot övriga västvärlden när det gäller inslagen av icke vinstdrivande aktörer inom vård och omsorg. En betydligt lägre andel av aktörerna i vårt land drivs av icke vinstdrivande ideella aktörer än i nästan varje jämförbart land. Jag anser därför att det är viktigt att regelverket tar särskild hänsyn till dessa aktörer och att ändringar av regelverket underlättar för ideella aktörer att verka.

Mot bakgrund av det anförda bör regeringen följa upp och granska konsekvenserna av proposition 2017/18:158 om ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden eftersom det är osäkert om förändringarna kommer att förbättra ideella aktörers möjligheter på marknaden. Regeringen bör också genomföra en utvärdering av förslaget om att upphandlingar av välfärdstjänster som understiger EU:s tröskelvärde ska undantas från ordinarie regler i LOU och enbart underställas ett fåtal regler. Utvärderingen bör gälla vad reglerna för förenklade upphandlingar av välfärdstjänster under tröskelvärdet har haft för effekt för den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar och de mervärden som de idéburnas medverkan medför. Visar det sig att förändringarna inneburit små eller inga förbättringar för sektorn bör det enligt min mening övervägas om

inte upphandlingar av välfärdstjänster under det tröskelvärde som anges i propositionen helt kan undantas från LOU:s regelverk. LOU ersätts då av generella förvaltningsrättsliga principer, som principen om objektivitet och förbudet mot att gynna enskilda näringsidkare. Intentionerna med att reservera upphandlingar är goda men jag anser att det också finns problem med förslaget. Ett kontrakt får bara gälla under tre år, och den aktör som har fått ett kontrakt för en viss tjänst ska inte på nytt kunna få ett kontrakt för en sådan tjänst tilldelad. Jag menar att det är viktigt att de föreslagna bestämmelserna utvärderas med fokus på vilka effekter de reserverade kontrakten har på den idéburna sektorn, särskilt effekterna av treårsregeln. Skulle det visa sig att regeln behöver ändras bör regeringen, enligt min mening, driva frågan i ett EU-sammanhang.

6. Små och medelstora företag, punkt 3 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 4 och 15 samt
avslår motionerna
2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 och
2020/21:1463 av Denis Begic (S).

Ställningstagande

Jag anser att upphandlingar ska genomsyras av likvärdiga, rättvisa och transparenta villkor för alla företag, oavsett storlek. Redan i dag är det alltför få mindre företag som är med och lägger anbud inom den offentliga upphandlingen. I många fall riskerar ett ogenomtänkt kravställande att exkludera mindre företag. Ett krångligt regelverk som inte skapar annat än administrativt merarbete innebär ofta att småföretag avstår från att delta i en upphandling. Detta är olyckligt av många skäl och riskerar att snedvrída konkurrensen och minska effektiviteten i upphandlingarna. Kravställandet bör därför användas med omdöme och eftertanke för att inte riskera att allt färre små och medelstora företag deltar i offentliga upphandlingar i framtiden.

7. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (M)

av Edward Riedl (M), Jan Ericson (M), Mattias Karlsson i Luleå (M) och Sofia Westergren (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 47 och avslår motionerna

2020/21:19 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,

2020/21:312 av Rickard Nordin (C),

2020/21:384 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1,

2020/21:578 av Sofia Nilsson (C),

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 28,

2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13,

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,

2020/21:1779 av Sten Bergheden (M),

2020/21:2917 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 26 och

2020/21:3574 av Cecilia Widegren (M).

Ställningstagande

Lagstiftningen och andra regelverk innebär hårda krav när det gäller miljö och djurskydd som måste följas av svenska producenter. Samtidigt är det fortfarande vanligt att delar av den offentliga sektorn, vid upphandling av livsmedel, inte ställer motsvarande krav. I praktiken betyder det att riksdagen har stiftat lagar som svenska producenter måste följa, samtidigt som den offentligt upphandlade livsmedelskonsumtionen ofta sker utan att motsvarande krav ställs. I stället köps det in billigare och sämre alternativ, producerade i länder utan våra hårda krav. Det är en orimlig ordning. Det är inte försvarbart att en del av den offentliga sektorn ställer krav i lagstiftning som en annan del av den offentliga sektorn inte anser sig förpliktigad att följa när inköp görs. Kommuner och regioner är stora aktörer på livsmedelsmarknaden och har därmed stora möjligheter att påverka den. Hur offentliga upphandlingar genomförs är därför viktigt för konsumenter som inte kan välja själva, såsom elever, boende i äldreomsorgen och patienter i sjukvården, och som också har rätt till bra kvalitet. Upphandlingslagstiftningen ger numera goda möjligheter att ställa exempelvis miljökrav, och Upphandlingsmyndigheten tillhandahåller på sin webbplats verktyg som gör att även små upphandlingsenheter kan ställa rimliga krav, utan att riskera att göra fel. Om offentliga upphandlare i större utsträckning

skulle ställa krav motsvarande svenska djurskydds- och miljökrav skulle det innebära att konkurrensvillkoren blir mer likvärdiga mellan svenska och utländska producenter. Vi anser därför att regeringen tydligare bör uppmantra kommuner och regioner att ta ett större ansvar för, att det i offentlig upphandling ställs tydligare krav på att livsmedel som upphandlas ska produceras i enlighet med de krav på djurskydd och miljöhänsyn som gäller för svenska jordbrukare.

8. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD) och Charlotte Quensel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:19 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,

2020/21:384 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1,

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 28 och

2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13 och avslår motionerna

2020/21:312 av Rickard Nordin (C),

2020/21:578 av Sofia Nilsson (C),

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,

2020/21:1779 av Sten Bergheden (M),

2020/21:2917 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 26,

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 47 och

2020/21:3574 av Cecilia Widegren (M).

Ställningstagande

Sverige är lyckligtvis ett föregångsland när det kommer till djurhållning och slakt. Vi anser dock att mycket mer kan göras för att säkerställa fullgod djurhållning både i Sverige och i övriga världen. I Sverige är det förbjudet att utföra ritualslacht utan föregående bedövning men många svenskar äter i dag kött från djur som halal- eller kosherslaktats utan att de själva vet om det eftersom köttet säljs som vanligt kött. Att kött som producerats på ett sätt som bryter mot svensk lag kan säljas i Sverige är enligt vår mening tivelaktigt. Som en följd av nuvarande EU-regler är svenska politiker bakbundna från att fullt ut agera. Vi anser dock att Sverige ska inta en stark hållning gentemot EU och att regeringen ska säkerställa att det garanteras att all mat som upphandlas

är producerad på ett sätt som inte strider mot den svenska djurskyddslagstiftningen. Sverige bör inom EU arbeta för generella förbud mot denna typ av slakt inom hela unionen och under tiden söka undantag i EU för att Sverige ska kunna förbjuda import av kött som producerats på ett sätt som inte ryms inom svensk djurskyddslagstiftning. Vidare bör regeringen verka för att allt kött som slaktats utan bedövning ska märkas med en varningstext.

Många kommuner och landsting köper i dag in livsmedel som är olagliga att producera i Sverige enligt gällande miljö- och djurskyddslagstiftning. Samtliga livsmedel som upphandlas offentligt ska vara producerade enligt gällande svensk miljö- och djurskyddslagstiftning när det är möjligt.

Den offentliga sektorn är en stor kund till jordbruket. En satsning bör göras för att i första hand öka andelen närproducerade livsmedel, som gärna också kan vara ekologiska, i de offentliga upphandlingarna. De inköpsregler som den offentliga sektorn fastslår ska i första hand gynna närproducerad mat. De krav på andelen ekomärkt mat i offentliga kök som många kommuner satt upp överstiger i många fall den mängd lokalt producerad ekomärkt mat som finns.

9. Djurskydd och livsmedelsproduktion, punkt 4 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2917 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 26 och avslår motionerna

2020/21:19 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,

2020/21:312 av Rickard Nordin (C),

2020/21:384 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 1,

2020/21:578 av Sofia Nilsson (C),

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 28,

2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 13,

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M) yrkande 3,

2020/21:1779 av Sten Bergheden (M),

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 47 och

2020/21:3574 av Cecilia Widegren (M).

Ställningstagande

Sverige tillhör en liten skara länder i världen som har högst djurskydd och ligger långt över hur det ser ut i övriga länder i EU. Vi ställer höga krav på

våra lantbrukare vilket också ger resultat. Vi har också Europas friskaste djur och använder i särklass minst antibiotika till djur i EU. Våra kor får gå ute och beta på sommaren och grisar får röra sig fritt. Det goda djurskyddet lönar sig. Men när lagstiftare ställer krav på producenterna att hålla en hög nivå sett till kvalitet, djurvälstånd och dylikt måste det även avspeglas i upphandlingsledet. För att ytterligare stärka de svenska producenternas möjligheter att leverera mat till det offentliga vill vi att kraven vid offentlig upphandling ska främja miljöhänsyn och djurskyddsregler motsvarande svensk nivå. Detta är inte enbart en fråga om att värna det svenska lantbruket utan också en om att se till mervärdena bakom: arbetstillfällen som skapas, spårbarhet i livsmedelskedjan samt vetenskap om låg risk för utveckling av antibiotikaresistens och hög vetenskap om fynd av andra ämnen. Det är inte bara en fråga om djurskydd utan även en fråga om folkhälsa och möjligheten att fortfarande bota sjukdomar med antibiotika i framtiden.

10. Miljökrav, punkt 5 (M)

av Edward Riedl (M), Jan Ericson (M), Mattias Karlsson i Luleå (M) och Sofia Westergren (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20 och avslår motionerna

2020/21:1617 av Angelica Lundberg m.fl. (SD) yrkande 12,

2020/21:2056 av Mattias Vepsä (S),

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 16 och

2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 30.

Ställningstagande

Idag diskuteras om det bör införas krav på en viss andel återvunnet material i nya produkter. Detta är en naturlig effekt då marknaden för återvunnet material har stagnerat och då det fortsatt oftast är billigare att utgå från jungfruliga material vid nyproduktion. Vi är positiva till idén men vill särskilt uppmärksamma att detta måste anpassas till olika råvaror och deras respektive miljöeffekter. Vissa produkter lämpar sig för att blanda jungfruligt och återvunnet material, i andra fall är det svårt eller olämpligt. Vill vi t.ex. öka användningen av klimatsmart stål som tillverkas utan kol, det s.k. Hybrit-projektet, produceras det av jungfruligt material. Då kan vi inte samtidigt ställa krav på ökad inblandning av återvunnet stål. Det är därför viktigt att denna typ

av kunskap beaktas vid utformningen av olika mål och kriterier så att vi tar hänsyn till helheten. Med hänvisning till detta bör vissa krav istället uttryckas baserat på återvinningsbarhet. Vi anser vidare att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att utarbeta lämpliga kriterier för att öka andelen återvunnet material i produkter som upphandlas av offentliga myndigheter.

11. Miljökrav, punkt 5 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD) och Charlotte Quensel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:1617 av Angelica Lundberg m.fl. (SD) yrkande 12 och avslår motionerna

2020/21:2056 av Mattias Vepsä (S),

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 16,

2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 30 och

2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20.

Ställningstagande

Det är eftersträvaransvärt att konsumenter väljer närproducerade produkter som har lång hållbarhet, eftersom det ger mindre påverkan på miljön. Svenska produkter är ofta kända för att hålla god kvalitet och hålla länge, samt närproduktion och att de dessutom orsakar minimal miljöpåverkan för transporter. Att handla svenskt kött innebär förutom kortare transporter även bättre villkor för djuren och ökat stöd till svenska företagare. Konsumtion ska bidra till social hållbarhet. Det gäller i första hand rättvisa villkor för dem som producerar de varor vi använder och att vår konsumtion inte bidrar till barnarbete och miljöförstörande. Även i detta avseende är det vår mening att det så långt det är möjligt är bäst att välja svenskproducerat. Genom att upplysa konsumenter om fördelarna med att välja svenskproducerade varor och genom att välja svenskproducerat i offentliga inköp, gynnas svenska företag och deras konkurrenskraft.

12. Miljökrav, punkt 5 (C)

av Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 30 och
avslår motionerna
2020/21:1617 av Angelica Lundberg m.fl. (SD) yrkande 12,
2020/21:2056 av Mattias Vepsä (S),
2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 16 och
2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20.

Ställningstagande

Mot bakgrund av de miljö- och klimatmål som det offentliga sätter upp är det också rimligt och nödvändigt att det offentliga hjälper till att uppfylla dessa. Detta kan möjliggöras genom förstärkta informationsinsatser, fortsatt arbete med upphandlingskriterier och genom att införa grundläggande hållbarhetskrav i LOU. Upphandlingsmyndigheten har tagit fram olika krav som det offentliga kan använda sig av för att ställa tuffare miljökrav. Det finns olika ambitionsnivåer, och de är frivilliga att använda. För att kunna uppnå miljömålen är det nödvändigt att på den statliga nivån lägga ett lägsta golv i form av att de baskrav som kan ställas också ska ställas. Ett mål bör också vara att andelen avancerade och spjutspetskrav ökar. På så sätt kan upphandling fungera som ett kraftfullt och effektivt verktyg i arbetet för en bättre miljö.

13. Miljökrav, punkt 5 (KD)

av Jakob Forssmed (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 16 och
avslår motionerna
2020/21:1617 av Angelica Lundberg m.fl. (SD) yrkande 12,
2020/21:2056 av Mattias Vepsä (S),

2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 30 och
2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20.

Ställningstagande

Våra barn är extra känsliga för kemikalier och därför ska de politiska besluten enligt min mening ta hänsyn till detta och syfta till att skydda barn och unga. Redan i dag är det möjligt för en fristående huvudman att driva förskola eller skola med giftfri profil. Jag anser att detta även bör vara möjligt för en offentlig huvudman. Därför föreslår jag att en offentlig aktör som bedriver verksamhet för barn och som gör en upphandling ska ha rätt att själv ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla, om inte motparten kan bevisa att kraven är obefogade. Detta ska gälla allt från leksaker och nappflaskor till mat och dryck som i första hand konsumeras av barn i verksamheterna. En kommun ska enligt mitt förslag kunna driva exempelvis en förskola med giftfri profil även om de krav på giftfrihet som man ställer går utöver vad EU-domstolen finner vara proportionellt för syftet. Det är då verksamhetsutövare och brukare som avgör vad man är beredd att betala för att nå den önskade kvaliteten, dvs. avgör proportionaliteten. Förslaget gör det möjligt för offentliga aktörer att vara drivande i miljöutvecklingen.

14. Innovations- och funktionsupphandling, punkt 6 (M)

av Edward Riedl (M), Jan Ericson (M), Mattias Karlsson i Luleå (M) och Sofia Westergren (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 8.

Ställningstagande

Ur ett innovationsperspektiv är det viktigt hur underlagen för offentliga upphandlingar ser ut. I underlagen kan upphandlaren antingen beskriva den produkt man vill köpa eller beskriva den funktion produkten ska uppfylla eller vilket problem den ska lösa, s.k. funktionsupphandling. Öppna underlag som fokuserar på funktion skapar enligt vår mening nya möjligheter att få kreativa lösningar och produkter. Vi anser att innovationsperspektivet behöver stärkas inom den offentliga upphandlingen. Det skulle både främja utveckling och införa nya lösningar, innovationer, vilket i sin tur skulle bidra till både tillväxt och arbetstillfällen i Sverige. I dag är dock innovationsupphandlingen inom exempelvis vården bristfällig. Innovationstävlingar är ett intressant verktyg

som i många fall kan komplettera innovationsupphandlingar. I en innovations-tävling belönas de som först eller effektivast kan lösa en definierad utmaning. Genom att rikta strålkastarljuset på en viss fråga eller möjlighet kan tävlingar påskynda utvecklingen mot ambitiösa mål.

15. Antalet underleverantörer, punkt 7 (V)

av Ulla Andersson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:431 av Ali Esbati m.fl. (V) yrkande 8.

Ställningstagande

Jag anser att det ska råda ordning och reda vid offentlig upphandling. Arbetstagare som arbetar inom offentligt finansierade verksamheter som upphandlas ska garanteras sjysta löner och villkor. Skattemedel ska inte gå till företag som dumpar löner och arbetsvillkor. Ett problem som inte har åtgärdats genom det nya regelverket för offentlig upphandling är de långa underentreprenörskedjor som ofta präglar upphandlade projekt inom bygg- och anläggningsbranschen. Huvudentreprenörer tar ofta in flera led av underentreprenörer, vilket leder till långa kedjor av underleverantörer. Enligt bl.a. fackförbundet Byggnads innebär det stora problem när det gäller samordning och kontroll på arbetsplatserna. Ofta finns det omfattande brister när det gäller arbetsmiljö och arbetsvillkor ju längre ned i underentreprenörskedjorna man kommer. Svartjobb, skattefusk och låglönekonkurrens är vanligt förekommande (Byggnads 2016: Konkurrens på lika villkor). För att motverka förekomsten av detta vid offentlig upphandling anser jag att antalet led av underleverantörer som huvudregel bör begränsas till maximalt två. Därmed skulle enligt min mening möjligheterna till samordning och kontroll stärkas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:19 av Richard Jomshof (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning om att allt kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:156 av Hampus Hagman (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ta fram en statlig plattform för all offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:299 av Tony Haddou m.fl. (V):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör driva på inom EU för regeländringar som möjliggör för offentliga aktörer att ställa skatteetiska krav på anbudsgivare vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:312 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mat som serveras av det offentliga ska uppfylla samma krav som det offentliga ställer på svensk produktion och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:384 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:411 av Niels Paarup-Petersen (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla reglerna för upphandlingar under EU:s tröskelvärden till en miniminivå för att vara i överensstämmelse med EU-lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att direktupphandlingsgränsen bör ses över och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:431 av Ali Esbati m.fl. (V):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det som huvudregel ska ställas krav på att maximalt två led av underentreprenörer får användas vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:578 av Sofia Nilsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten och dess myndigheter vid upphandling av livsmedel och vid entreprenader som omfattar livsmedel och mat ska ställa krav på att livsmedlen framställts med minst de krav som svensk lag och svenska myndigheter ställer på produktionen inom jordbruk och livsmedelsindustri i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:601 av Josef Fransson (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda att offentligfinansierade verksamheter köper tjänster och certifieringar av ideella föreningar som helt eller delvis producerar ideologi och propaganda, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:700 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den offentliga upphandlingen av livsmedel ska prioritera lokalproducerat och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:730 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tvingande krav i offentlig upphandling på livsmedel som är producerade i enlighet med svensk lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen för upphandling bör ses över så att tillämpliga undantag finns för behov av ändrade inköpsmönster till följd av kriser och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:815 av Magnus Manhammar (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för krav på villkor enligt svenska kollektivavtal vid offentliga upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:910 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja distansleverans för offentlig sektor och statliga bolag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1001 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att uppmuntra till uppdelning av offentliga upphandlingar så att fler mindre företag kan delta och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga tydligare information till företagen om hur offentliga upphandlingar fungerar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att livsmedel som köps in av svenska offentliga inrättningar bör uppfylla kraven i svensk lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1070 av Betty Malmberg (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att utforma kriterier för inköp av begagnad it-utrustning till offentlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1374 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sprida kunskap om smakprovning som en del av upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1398 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten att leverera mer nytta för pengarna genom offentlig upphandling utifrån funktion och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1432 av Hanna Westerén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ta fram riktlinjer för hur myndigheter kan ta pandemins ekonomiska effekter för i övrigt välfungerande företag i offentlig upphandling i beaktande och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1455 av Lina Nordquist (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förutsättningslös utvärdering av LOU:s utformning i fråga om sjukvård och liknande verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1461 av Anders Österberg (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att se till att dagens lagstiftning efterlevs av berörda myndigheter och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1463 av Denis Begic (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn av gällande upphandlingsregler med tonvikt på att göra det lättare för mindre aktörer att lägga anbud och på reglerna angående överklaganden och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1597 av Magnus Manhammar m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att ha en tvingande lagstiftning som tillser att hänsyn tas till miljömässig och social hållbarhet vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1617 av Angelica Lundberg m.fl. (SD):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentliga inköp bör styras mot mer svenskproducerade varor och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1642 av Eva Lindh m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa och reglera etableringsrätten och avskaffa lagen om valfrihetssystem inom de områden där missbruket är som störst och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1779 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ställa krav, förenliga med EU-lagstiftning, på myndigheter och andra som gör offentliga upphandlingar på att maten som upphandlas uppfyller svensk lagstiftning om matproduktion och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2056 av Mattias Vepsä (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att genom en hållbar offentlig upphandling öka omställningstakten i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säker upphandling och utbyggnad av viss it-infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2602 av Sofia Westergren (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utveckla LOU, lagen om offentlig upphandling, så att den alltid ger upphandlaren valet att välja svenskt och även närproducerat och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2708 av Maria Gardfjell och Amanda Palmstierna (båda MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lämpliga regelverk ska tillämpas för alla för all AI som upphandlas med skattepengar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en offentlig aktör som bedriver verksamhet för barn och gör en upphandling ska ha rätt att själv ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla såvida motparten inte kan bevisa att kraven är obefogade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:2917 av Ulrika Heie m.fl. (C):

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i offentlig upphandling av livsmedel bör ställas krav på gott djurskydd och god miljöhänsyn och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentlig upphandling bör användas som ett kraftfullt verktyg för en hållbar och resurseffektiv omställning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett lägsta golv motsvarande basnivån i Upphandlingsmyndighetens krav för all offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ökande etappmål bör införas i syfte att öka andelen upphandlingar som ställer skarpa krav på cirkularitet och resurseffektivitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:2922 av Rickard Nordin m.fl. (C):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett lägsta golv för miljö och klimat, motsvarande basnivån i Upphandlingsmyndighetens krav, införs för all statlig upphandling samt att mål införs för att öka andelen upphandlingar som ställer ytterligare krav på klimat och miljö och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upphandlingsregler i högre grad behöver göra det möjligt för småföretag att delta och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriterier vid offentlig upphandling ska genomsyras av likvärdiga, rättvisa och transparenta villkor för alla företag, oavsett storlek, och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utvärdera effekterna av den nya upphandlingslagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla reglerna för upphandlingar under EU:s tröskelvärden för att vara i överensstämmelse med EU-lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att direktupphandlingsgränsen bör ses över och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3102 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av LOU med syfte att förenkla lagstiftningen och göra det enklare för mindre företag att lägga anbud på offentliga byggprojekt och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3144 av Roland Utbult m.fl. (KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad statistik genom att tydliggöra civilsamhällets del i upphandlingsstatistiken och genom att utreda hur det civila samhällets

- samhällsekonomiska värde ska mätas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en utvärdering av effekten av de nya reglerna för upphandling av vissa sociala tjänster och andra särskilda tjänster under tröskelvärdet och hur dessa har påverkat den idéburna sektorns möjligheter att delta i upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ifall utvärderingen visar små eller inga förbättringar för den idéburna sektorn bör regeringen på nytt överväga en ordning där upphandlingar av vissa välfärdstjänster under tröskelvärdet helt undantas från LOU och komma med förslag på hur detta kan genomföras och tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utvärdera förslaget att reservera upphandlingar av vissa tjänster i LOU och särskilt effekten av den föreslagna treårsregeln och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i offentlig upphandling ska ställas tydligare krav på att livsmedel som upphandlas ska produceras i enlighet med de krav på djurskydd och miljöhänsyn som ställs på svenska jordbrukare och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3351 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att uttrycka krav baserat på återvinningsbarhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att sprida kunskap om möjligheten att inkludera livscykelanalys som en faktor vid offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Upphandlingsmyndigheten bör få i uppdrag att utarbeta lämpliga kriterier för att öka andelen återvunnet material i produkter som upphandlas av offentliga myndigheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3473 av Karin Enström m.fl. (M):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra centrala upphandlingar med möjlighet till avrop av standardiserade it-system och it-verktyg för statliga myndigheter, regioner och kommuner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en nationell handlingsplan för innovationsvänlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att LOV bör främjas på alla de områden som lagstiftningen ger utrymme för och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3532 av Hans Rothenberg m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utforma regelverk som inte diskriminerar privata välfärdsutförares möjligheter att konkurrera på lika villkor gentemot offentliga utförare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3574 av Cecilia Widegren (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen på EU-nivå ska verka för att andelen närproducerade och närodlade livsmedel i den offentliga upphandlingen ökar och tillkännager detta för regeringen.